

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Februarius' 7kén, 1839.

6. szám.

Tartalom: Nem mindég jó titkot tartani, (M. L.) 41. l. Orleáni Mária, a' württembergi hercegnek' végnapjai, (Nagy Ferencz) 46. l.

Nem mindég jó titkot tartani.

I.

With ravish'd ears
The lover hears.

Dryden.

„Miért e' lelki ború? Kényemre élek — gazdag örökös vagyok — jó öreg anyám szabadon hagy — birom szeretetét. Mindennemű gyönyört megszerezhetek magamnak, jó barátim is szeretnek, 's még is hiányt szenvedek, mellyet, érzem, pénz ki nem pótol! Igen! hiányzik nekem egy rokonszenví lény, ki kísérje minden léptemet; vigasztaljon borúmban, 's ki egy magasztott képzetet valósítson; de illyent találni — földön talán nem is lehet. Mellék tekintetből házasodni bizonytal nem fogok; egyedül vándorlandom által tehát az élet pályáját; rideg és kietlen lesz ugyan; de sorsunk itt — szenvedés!“

Igy merenge gróf Erdődi Béla egy esti társaságból magányos hazatértekor a' fő város' már csöndes utcáin. Szép volt az idő; tisztán sütött a' hold, szinte napi fényt terjesztve; egy szellő sem mozgatá a' léget. Egy nagy ház előtti kőpadon leült Béla, hogy annál zavartalanabbul átadhassa magát gondolatának; midőn égből szálló harmoniaként ezüst hangu zongora' öszhangzatjai lengének le a' felső ablakokból. Bélára, ki szenvedélyes hangkedvellő volt, mélyen hatott a' mesteri játszás; lelkesedése fo-

konként nőtt, mint a' zongorán működő kezek növekedő élénkséggel és gyöngédséggel hallatták a' bájhangokat. A' zongorázó mélyen ihlető érzellemmel játsza változatokat Webernek egy édes andalgó dalára; az ábrándozó andante bús kéjelgsébe ejté hallgatóját, 's a' derült zajos allegro hason örömmézzettel borítá. Elhallgattak az orpheusi hangok, de Béla' belsejében nagy zavar támadt; álomnak véle az éldelt gyönyört, 's lassan haza ballagott. Képzete eleibe idézé a' bizonytal bájoló zongorázó nőt; hevült ábrándja őt minden dücsötövel fölruházá; eszméi szépek, magynak, angyalnak állíták, 's „ah“ gondolá magában, „itt föltafalom boldogító lényemet; ő szeretni fog; enyém lesz és — majd —“

Itt megállá. A' valóság egy színű oldalával tünt elő, 's most fontolá meg miként elragadtatott; a' nélkül hogy tudná: valljon zongorázónő-e, vagy éppen zongorázó, kit olly kedvvel hallgatott? Vagy ha hölgy volt: nem nő-e már, ki annál vidámabban hangoztatá dalait, mivel immár célját érte, 's egy boldog férj' műkedvellését élteti? Vagy talán egy aggott nő tölté magányos estét gyermekévi emlékeivel, 's elmerülve az egykori dicsötés' romjaiban, most a' múltba tévé magát vissza, 's azért hangzató olly édes ömledezőleg hangszerét? „Ha, ha, ha!“ fölneve Béla, „ez már valóban furcsa csalatás lenne. De minden esetre meg kell tudnom, ki az ösméretlen művész, mint igaz, hogy derékül játszik.“

II.

Nemica naturalmente
di pace.

Petrarca.

Más nap korán fölkelte Béla, 's nem soká — talán tudtán kívül — az előtte annyira érdekes ház előtt állott; darab ideig merengett ott újra, midőn Ligeti Endre, egy jó barátja előmenvén megszólította. Erdődi fölriadt gondolatjaiból. „Képzeld édes Endrém,“ monda, „olly érdekes kiskalandom volt e háznál. Te széles ösmeretségű vagy a városban; nem tudnád megmondani, ki lakik itt?“ — „Mikalandod lehetett itt?“ kérdé zavarodottan Ligeti. — „Aeoli hangok hatottak lelkembe, 's ohajtásom óriási megtudni: ki a nyugalomrontó syren! Ha van még barátságod irántam, tudd meg akárkitől, ki lakik itt.“ — „Beszéltél valakivel e háztól?“ folytató kérdéseit Ligeti látszó nyugtalansággal. — „Nem,“ felele Béla; „csak egy zongora' kellemes hangját hallám tegnap estve; a' kitünő hangászati szellemből azt következtetém, hogy lelkes lehet birtokosnéja is, 's bizonytalán szép is, mivel a' külső többnyire egyezni szokott a' lelkülettel.“ — „Ah, ne hidd!“ monda barátja kis csalfa mosolylyal; „az itt létező vándor színésztársaság' egyik nőtagja lakik itt, ki tán kevés hangászatot tanult.“ — „De nem gyakorlatlan kéz játszhatott itt,“ viszonzá Béla. — „Hevült képzeményed többet hallatott veled mint való lehetett; akkori szeszélyed a' külső szint belső fönségnek véle,“ folytató Endre. Béla megvallá, hogy lehető, társaság' körében nem lett volna olly meglepő mint a' csendben, akkori gondolatjai' árjában. Ezen túl Béla kerülte ez utczát estve; nehogy hason eset viszont elvarázsolja; mert színésznőbe szeretni semmiképpen nem akart, mivel irtózott illyesnek cselszövéstől; ámbar a' színházat gyakran meglátogatta műkedvellésből.

III.

Fort, fort!

Euryanthé.

Virágh Zsófia kis dolgozó asztalkájánál ült; előtte varrások, mellette néhány új könyv, tovább Graf' szép ízlésű zongorája' kótatartóján Döhler' legújabb darabja fölnyitva. Zsófia egy kis dalt énekelt; Ligeti Endre bélépett. „Jó reggelt édes Endrém!“ fölkiálta Zsófia; „nekem ugyan vidámul kelt föl ma a' nap. A' kóták és könyvek, mellyeket küldöttél, még ágyban találtak; a' szobalány béhozta, 's én örömemben alig tudtam fölöltözni; reggeli öltényemet fordítva vettem magamra, 's alig hogy cipőmet keztyü helyett nem használám; Jenny csak nevetett. Bezzeg ugyan szép, az „Alpesi kürt“ című darab; majd eljátszom, a' mennyire tudom; te pedig készítsd magad előre a' read váró élvezetre.“ — „S ha tudnád, kinek szeresz még gyönyört zongoráddal, bizonytalán kettős örömmel játszánál.“ — „Valljon kinek még?“ — „Ah! kitör belőled is az asszonyi ujságkivánás és dicsvágy. Halljad tehát! Egy hallgatód van, midőn zongorázol; egy gazdag, szép, hatalmas, művelt gróf, ki minden tekintetben érdemesb mint én,“ tevé hozzá főtt keserűséggel. — „Már azt a' becsületes úri embert csakugyan szeretném ösmerni,“ mond kaczerán Zsófia. „Jól van; ösmerd meg 's tudom, értte képes lesz engem elfeledni. Oh! —“ Zsófia nem tűrheté tovább; hangos kaczajra fakadt. „Te kigunyolsz? ládd! megjövendöltem én azt, hogy te megfogsz vetni engemet.“ — „Ej, ej Endre!“ közbe szóla Zsófia; „hogy képes újra így kétkedni bennem! Én töprenkedésedet nevettem, mivel semmi baj nincs. Olly könnyelműnek tartasz-e igazán, hogy midőn azon ponton állunk, mi szerént néhány hetek múlva örökre egymásé leendünk, én most új regényt kezdenék mással? Te félre érted

gyermeki bohóságomat; pedig értted képes vagyok mindent tenni. Még azt sem akarom tudni, ki az a' zongora-leventa.“ — „Kérlek tehát, tégy csak most érettem,“ esedezék Endre, „s kérjed szülőidet és testvéredet, hogy költözzetek el innen; kaphatni alkalmasb szállást.“ — „Jól van; kieszközlöm ezt is, bár mibe kerüljön; ámbár nem látom át; mi jóra vezet ez, de tudom, ok nélkül nem ohajtod; hanem aztán többé ne kételkedj bennem.“ — „Nem soha!“ kiálta hévvel Endre.

Még másnap mindjárt költözni kezdett a' Virágh család. Egy hét múlva Endre falura utazott, hogy holmi dolgait rendbe szedvén, visszajöttekor óltár előtt kösse meg a' szentfrigyét Zsófiájával.

IV.

Két szemednek égszin kéke,

Boldoggá tesz engemet.

Népdal.

Tanácsos Fénypatakinénál fényes theátsársaság volt; a' sok válogatott szépségű hölgyek közül két kecses alak tűnt ki — a' két Virágh leány: Jenny és Zsófia; az első barna fűrtű; kék olvadózó szemekkel, görög idomú arczulattal; érdekes vonásain különös lelki erő, 's valódi gyöngéd asszonyi szellem tűnt ki; a' második szőke, deli; úgy nevezett macskaszemű. Virgonczabbnak látszott lenni mint nővére; de vajmi szívjóság és egyszerűség volt egész lényén látható; mind ketten műveltek 's nyájasok valának. Többnyire együtt jártak, 's elváhatlanságok köz mondássá vált. Őket kíséré egész estve, 's a' szépet tette (a' nagy világ' divatmondásaként) egy módos magaviseletű, fekete hajú 's szemű, nyílt tekintetű ifju, 's ez Erdődi Béla volt. Az aggdamak mind találgatták: valljon mellyik a' két hölgy közül választotta? de nem találhatták ki; mert mind

a' kettőhöz egyiránt gondos volt. Inkább be-szélelt Jennyvel, mert Zsófia ma kevésbé szokatlan komolysággal tűnt föl; mindenki ész-revehette, miképpen beszédök mind érdekesebb lön; 's Béla millyen szánakozó volt Zsófiái bujáértis, és mint kívánta volna fölvidítani.

— Űtött a' hazamenet' órája. Sohajtva kíséré Béla kocsijokhoz, a' kisasszonyokat 's onnan visz-szatére búcsut venni a' házi asszonytól, kihez távol rokonság füzé. Fénypatakiné vállát veregetvén Bélának így szóla: „Virágh Jenny és Zsófia ügyes leányok; si c' est votre plaisir, édes Erdődim, még holnap elvihetem Önt Virághékhoz visit-be, hogy auf-führoljam.“ — „Követem Nagysád' parancsát,“ felele Béla ragyogó szemmel; „egy olly művelt ház' ösmerete mindig becses; én szerencsésnek tartom magam, ha megengedtetik nékem látogatása.“

Friend, what news?

Shakespeare.

Fortior est qui se, quam
qui fortissima vincit moenia.

Ligeti, végezvén falusi dolgait, haza érkezett, 's legelőbb a' hajfodoritót hivatá magához, hogy haját rendbe szedvén siessen, hova szívé' vonzalma sürgeté. „No, mi újság monsieur Jacques?“ kérdé Endre, hogy annál inkább teljék a' hosszú óra. — „Sok, külön-féle,“ viszonzá Jacques. „A.... titoknak mátkás B.... kisasszonynyal; P..... né elszökött H..... kapitánynyal; a' gazdag L.... örökös nő egy szegény ügyvédhez ment; gróf Erdődi mátkás egy Világh, vagy Virágh kisasszonnyal; báró K....“ — „Megállj!“ kiálta Ligeti fölszökvén; „Erdődi kivel mátkás?“ — „A' Virágh kisasszonnyal,“ folytató a' bőbeszédű hajművész; „a' gróf nagyon kedveli a' han-

gászatot; a' kisasszony jól zongoráz, 's most minden este hangversenyek, szavalatok folynak a' Virágh háznál, hol eddig csendben éltek; az egész város tele már azon hirrel, hogy a' gróf elveszi a' jól zongorázó kisasszonyt; csudálom, hogy mindjárt nem hallotta a' nagyság úrfi. De tán rosszul van: milly halovány! — „Igen — fáj a' fejem — jöjön másszor — ma nem megyek ki a' háztól.“ Jacques, ki szeretete volna tovább folytatni beszédét, felesóválva elment.

Ligeti a' legfájdalmasb érzetektől kínoztatva, ledőlt egy karos székbe, 's bánatja ki-tört egész dühében. „Oh asszonyi nem!“ fölkiálta; „esalfaság mesterséged, fő elved! Galamb képbe rejtett kigyó! Kívül síma, belől gonosz! Ártatlanságod, hűséged, rendíthetlenséged mind csupa tettetés!“

Éppen ekkor lépe bé Béla, ki Endre' legényét alatt meglátván, tőle megtudá itt létét. Öröm tünt ki szemeiből 's olly meglepés, millyent még eddig benne senki nem tapasztalt. „Oh, te ragadtad el őt tőlem!“ kiálta zokogva Endre. — „Kit 's hogy?“ — „Ládd! én szerettem őt úgy, mint még senki nem szeretett; ő is mutatta — a' csalárd — hogy érez irántam; elutaztam, 's az idő — csak kéthét — megmutatta, ki volt hű, ki igaz; de ha ő lehet boldog nálam nélkül, bírjad 's legyetek szerencsések; csak egyedül leszek szerencsétlen e' világon!“ — „Nem értelek tisztán barátom,“ monda Béla bámulattal, fájdalmas hangon. „Tudd meg tehát“ felele Endre, „hogy rég szerettem őt; de tőled titkoltam, mivel megvallom, a' gazdag, szép, művelt gróf Erdődít mindég inkább kedveltnek hittem lenni a' hölgyeknél, mint a' követelés nélküli Ligetit, 's ezért nem akarván, hogy valaha találkozhass kedvesemmel vagy csak tudj is róla, arra vetemedtem, hogy mikor őt egy este zongorázni hallottad, 's kérdezted tőlem: ki ő? hazugsággal kerültem ki kém-

lelése, 's reá vevém őket, hogy elköltözzenek; megtörtént ez is, 's én gyáva! azt vélém, hogy már minden akadály el van mellőzve; nem tudhatám még: egy cselszövő asszonyi állat megnyit képes tenni, ki prédáját hálójába akarja keríteni, és — — „Ne vádold őt, 's nyugodj meg,“ monda Béla; „mert ő még nem is tudja szerelímemet. Hű még hozzád; mivel vehe-tém észre, hogy maga viselete hozzám csak baráti, 's szemlátomást kerüli nyilatkozásomat; zavarodtan pirúl, ha csak valami közönséges szépet is mondok néki. Hogy annál inkább meggyőzzelek állításom' igaz volta felől; fogadd ke-zemet és ígéretemet: hogy a' Virágh házat kerülni fogom, 's boldogságodat nem gátolom; valódi boldog lész te olly lény' birtokában, ki-nek lelkülete angyali; én őt igazán szerettem, de távozni fogok.“ Elfogult hangja; a' két bará-t gyermekként sírva dőlt egymás' karjába; Béla kiszakasztá magát, 's rögtön eltávozék. Otthon egy levélkét irt, 's házmesterének el-küldés végett átadván, miután poggyászat hirtelen rendbe szedeté, töstént kiindula falura.

VI.

Il est trop généreux pour
badiner sur ce point là.

Jenny és Zsófia szobájokban ültek, 's váltólag beszélgettek vagy hallgattak; tárgyak különböző volt és mégis egy irányu; mind ket-ten andalogtak, 's valamit nagyon figyelve vár-tak. „Milly későn lesz est!“ fölsohajtának. „Ő azt ígérte, hogy mára megérkezik,“ mond Zsófia. — „Ma este viszont látom őt,“ így Jenny — „De már kérlek Jenny,“ mond Zsófia, „légy kevésbé fesztelenebb hivedhez.“ — „Hidd Zsófia, még nem tudom fölfogni, valljon igazán szeret-e engem; még mind rebe-gek az ellenkezőtől.“ — „En jót állok érette; i-gérd meg nekem, hogy ma nem lész olly tar-

tózkodó; sajnálom szegény — „Az ajtó megnyílt 's belépett Ligeti: Zsófia nagy örömmel fogadá; de Ligeti homlokán borúfelleg ült, melyet nem volt képes szétoszlatni a' viszontlátás' kéje 's Zsófia' nyájassága, ki váltig kérdé okát szomorúságának. „Kedves Zsófia!“ fölszólala; olly ponthoz állunk közel, melly egész életünk' sorsáról határoz; még van idő változtatni. Ön talán gyanítja, hogy választhat mást is. Önbe szerelmes egy olly férfi, ki Önt igazán megérdemli; ő nekem jó barátom; érette képes lennék boldogságomat föláldozni, ha Ön' boldogulása is kívánja.“ — „Nem foghatom meg,“ monda Zsófia. — „Én fölvilágosítom Önt,“ folytató Endre; „tégyn választást; én kész vagyok Önről lemondani: ha boldogabb leend nálam nélkül. Önt szereti gróf Erdődi Béla.“ — „Engemet?“ kérdé bámulva Zsófia, a' halványodó Jennyre egy részt vevő tekintetet vetvén. „Igen; legelőbb is zongorozásod bájoló el; 's utóbb is ez volt egyik fő oka szerelmének.“ — „Valóban nem emlékezem, hogy Erdődi előtt valaha zongoráztam volna; de Jenny annál többet —“ — „Tehát Ön is zongoráz?“ kérdé Jennyhez fordulva a' csudálkozó Ligeti. A' két nővérnek az a' tulajdonok volt, hogy soha sem fitogtván tudásokat, csak mintegy történetesen lehetett kiösmerni őket minden tulajdonaikkal. Ligeti is most tudá legelőbb, hogy Jenny éppen olly művelt a' hangszatban mint nővére.

Jenny e' pillanatban egy levélkét kapván, Zsófiának fölolvasá; tartalma ez vala:

Kedves Kisasszony!

Mélyen fáj lalom, hogy nem lehetek szerencsés: ígéretem szerint ma tiszteletére menni; fontos dolgok sürgetik rögtön elutazásomat innen. Fogadja Nagyságod köszönetemet azon élvezetért, melyet becses társaságában érzettem 's hő kívánatimat igaz boldogságáért, melyet

valóban érdemel, 's mellyet, reménylem, Ligeti barátomnak, ki derék lelkületű, birtokában föl is fog találni. Engedje meg, hogy aláírhasam magam, kedves Jenny!

Nagyságodnak

tisztelője 's barátja

Erdődi Béla.

Jenny' arcán a' bámulat', fájdalom' és öröm' érzései vegyesen valának kifejezve. Ligeti, ki most szinte tisztán érté a' dolgot, eleitől fogva elbeszélé a' történetek' szövetét, mennyiben tudta. Jenny fogultságából föllélekzele, 's nővérenek és leendő sógorának megvallá, hogy Bélánál izlése szerint jelesebb férfit nem ösmert, 's ha vele nem lehet, mással nem is kíván boldog lenni. Ez Jennynél nem pusztá szó volt, mert ő csak egyszer, 's csupán egy iránt tudott érzeni szerelmet, 's lelke elég erővel birt ezen érzelmét veszélyekben is föntartani. Zsófia könnyelműbbnek mutatkozott; de Ligetit igazán szerette. Beljegyében volt a' vidámság, 's most is látván hogy minden jó útra kezd térni: nagy hahotát csapott a' szövevényes csalódáson. Ligeti engedelmet kért a' két nővértől; búcsut vett tőlök néhány napra 's arra kérte őket: csak most ne tudakolják, hova menyen; majd ha visszatérend mindent meg fog mondani; addig pedig irántai hajlandóságát tartsa meg Zsófia 's haza jöttekor boldogítsa kezével. Zsófia megígérte, de azzal fenyegette tréfából: hogy ha merészlend többet kétkedni benne, büntetéséül igazán másba szeret.

VII.

All is well ended.

Shakespeare.

Ligeti elment az Erdődi házhoz, megtudni, hova utazott Béla; de senki sem tudta.

Nem volt tehát más mód, mint barátja jószágait rendre venni, hogy valamelyikben megtalálja. Ezen czélból szekérre ült 's legközelebbi jószágán kezdve rendre utazá; de Béla' hol létről sehol sem tudtak semmit. Már utolsó helyre juta, hol föllehetni reménylő bújdosóját, kit — mint hinni kezdé — szerencsétlennek vélt szerelme tán halálra vitt. Szörnyű nyugtalansággal mindenkitől Bélát kérdezték; egy agg kulcsár imígy szóla: „Hát Mohiban, a' havason járt-e a' nagysás úrja? A' gróf nem igen szokott ugyan oda menni, de hátha most a' vadászat oda csalta?“ Ligeti töstént megmagyaráztatá magának útját 's két nap múlva oda érkezék. Béla ott volt. Magányos házában találta őt Endre; arczatán komoly elszántság és szenvedés látszott. Ligeti' érkezése; úgy tetszék, inkább bámulattal mint örömmel tölté el.

Béla minden ösméretes helyet kerülve, egyenesen ide, a' rideg hegyek közé utazott volt, az elveszett szép remény' bájkepeivel élni; a' világtól el akarta rejtenibuját, hogy részvétlenség 's kíméletlen vélemények ne sértsék; csak később időkre halasztotta megjelenését a' világ' szinpadán; de akkor, föltevé magában, csak néző leendő, 's önnön körén túl semmibe nem avatkozandik. Jenny' képe tisztán állott előtte; mélyen tisztelte őt, 's éppen e' tiszteletnél fogva tartózkodott olly szántszándékos tettet maga ellen végbe vinni, melly által érdemetlenné tenné lelkét magas ideáljához.

Ligeti' mindent elbeszélé barátjának; nagy lön Béla' öröme; annál nagyobb, minél váratlanabbúl lépé meg.

Rövid idő alatt mind ketten a' városban voltak, és együtt látogatást tettek Virághéknál. Erdődi kezét kéré Jennynek, és kedvező választ nyere. Néhány nap múlva zene tartatott Virághéknál; a' két nővér egy darabot játszott két zongorára, hogy minden két-

seget elhárítsanak; 's most Erdődin vala a' sor bámulni; milly jól zongoráz Zsófia.

Nem sokára egy nap ünnepeltetett a' két pár menyekzője. Béla igyszólott Endréhez: „Ládd barátom! ha több bizodalmad lett volna hű barátodhoz, rég kivallád vala nekem szerelmedet; 's ha Jenny és Zsófia nem lettek volna olly szerényen titkolódók szép tulajdonaikkal, annyi zavar nem támadt volna; de most annál édesebb az öröm, mivel keserűséget izleltünk. Fogadjuk fel jelenben: hogy titkot többé nem tartunk egymás előtt, 's hogy mind addig nem kétkedünk, míg meg nem győzdünk gyanunk' alapossága felől.“ Helyben bagyták ezt a' többiek is, 's az egységnek és barátságának nem könnyen lehetett olly szép példáját találni mint közöttök.

M.

L.

Orléáni Mária, a' württembergi hercegné' végnappjai.

E' folyó év' második napján hunyta be szemét az örökös álomra Orléáni Mária, Sándor württembergi herceg' tündöklő erényü, szelleműs neje. A' Journal des Debats egy hosszú cikkelylyel adózik a' szép lelkü királyinó' emlékének. A' cikk' szerzője nem ereszkedik körülményes életírásába e' fiatal, feletté érdekes, fejedelmi művésznőnek, csak néhány futó vonásokkal érinti azt.

A' hercegnő, így ír az értesítő, különös előszeretettel viseltetett gyermekkorában Napoleon iránt. Fitestvére, Joinville herceg, egykor Livornóban Napoleonnak jól talált mely szobrát vásárolván meg, azt a' hercegnének ajándékozta. A' hercegné magán kívül volt örömeben, 's a' szobrot tanuló tereme' szepítésére fordítá. Az akkori háborus időkben főleg a' francziák' hóstetteinek rajzolgatásával tüntette ki ritka észtehetségeit, 's ezen első komoly próbatételeit a' Göthe', Schiller', Shakespeare', Walter Scott' munkáinak szenvedélyes olvasásával 's tanulásával összekötve arra használta, hogy általok ezen classicus művek' szépségeit saját szerű művekben tartsa meg emléke' számára. Azon vágy, hogy a' mű' benyomásait a' festészet által megtestesítse, művészsze' szentelé

Mária hercegnét; neki saját lelkülete volt tanítója. Mielőtt még rajzolni tudott, történeti jelenések 's komoly balladákban vázlatokat készített, 's zavaros terveinek ez által életet, élelvenséget, színt 's szenvedélyt kölcsönözött. Ary Scheffer úrra bízván a hercegné tudományos nevelése, ez korán kiismerté a ritka természeti adományt 's bölcs vezetése alatt a hercegné szellemi tehetségei bámulandó tökélyre emelkedtek.

A művészet mellett a jótékonyág cselekvényeiben talált legédesebb gyönyört a fejedelmi hölgy 's nála azon mód, melylyel jótékonyágát gyakorolta, valami költőies volt. Nála főleg azon szerény, hallgató, 's szemérmes szegénység talált rokonszenvre, melly balsorsán mint valamely elkövetett hűnön elpirúl, 's melylyet a szíves szeretet csak titkos rejtekében találhat fel. Különösön számolhatott a szenvedők ezen neme a hercegné tetteles részvételére. Azonban a kevésbé érzékenyítő szenvedések körül is vigasztaló őrangyal képpen jelent meg ő, csak hogy a jótét gyakorlása nála mindig valami sajátságos volt. Egy szegény napszámosnak, kinek kötelessége abban állott, hogy a st. clouidi roppant udvartéren a növekedő gazat irtogassa naponként, 's kinek negyven évi fáradalmas szolgálatjában teste szinte össze görbült, saját erszényéből nyugpénzt rendelt.

Mind a mellett, hogy a hercegné az udvari élet hideg 's feszes szertartásait, 's azon szemfényvesztő csillámot, melly a valódi érzést elburkolja, felette unta, 's ha szerit ejthette örömet kikerülte, megtörtént még is, hogy a Tuileriák goth ablakaihoz lopózva végig nézte a Lobau tábornok fényes katonai gyakorlatait. Egy illy alkalommal egy a kiállott nyomorok miatt szenvedő képü, bús ifiu tünt szemébe a 62dik sorerzedből, ki a közép csapat azon századjához tartozott, mellynél hosszas szolgálat után is legfőlebb egy veres vagy sárga gyapju vállbojt elégíti ki a sovár dicsőségszombat. A hercegné megtudván, hogy azon ifiu becsületes ember és jó katona, e felett szerény, de tapasztalatlan, szegény, 's csekély tehetségei miatt fényes kinézésekre nem számolhat, azon szerencsétlenek sorába iratta, kiket jóvedelmének feleslegéből jobb létre segített.

Illyen volt az ő lelkülete, ő a külszinnél mindig többre becsülte a valóságot. A legfényesebb tábornoki kar, mikor a csillogó diszruhában vonúlt el ablakai alatt, nem volt képes elfelejteni vele a 62dik sorerzedbeli szegény közkatonát.

Az 1838dik évi július 30dika óta, a midőn első szülöttjének életet adott, ereje 's egészsége folyvást hanyatlani kezdettek. A szerencsétlen hercegné gyermekkorá mosolygó tanyáján, a neuillyi hársak illatos árnyaiban, hol mint fiatal leányka aranykora szép napjait éldele, most csak közeledő halála rémképeit látta. Német honba szándékozott visszatérni. Onnan az „Abránd“ vidám képe nevetett feléje. Így hívják a baireuthi herceg gyönyörű mulató kastélyát; azt hitte, csendes magány, szívbeke 's egészség várnak itt reá. Az orvosok jávaslatára Olaszországba kelle utazni a hercegnének. Fontainebleauban látá családját utoljára. Az elválás szívszaggató pillanatiban nyugtatásul még reménységgel kecsegtette övét meggyógyulása felől, mit azonban maga sem hitt. Mikor a belga királynét megölelte, ezt sugta lassudag hangoz fülleibe: „Luiza! emlékezzél rólam.“ Nem ezt jelenték-e ezen szavak: „isten hozzád örökre! engem a távolba küldenek meghalni.“

A hercegné Olaszországban királyi rangjához illőleg megelőző szivességgel, 's minden innepélyességgel fogadtatott, de nem találta meg a mit keresett—az egészséget. Azon nyájas villa, mellyben lakott a genuai tengerparton, közepén egy tavasszöld, nevető tájéknak, nem volt neki örömmek tanyája, 's minthogy a tengeri levegőt nem bírhatta el, kénytelen lön nem sokára oda hagyni a szép villát. Genuát olly terhes betegen hagyta el, hogy Párizsban halálát is hirtelték. A királyi családot mély fájdalom lepte meg. Nemours hg. Pisába utazott; utjában mindegyre azon bizonytalanságtól kinnoztatva, ha valljon a kedves testvért életben találandja-e ott, hova életet keresni távozott vala övéi karjaiból.

Pisába érkezéttel az első napokban jobban érezte magát a hercegné; a württembergi herceg ismét szabadabban lélekedett; azt irta Párizsba, hogy az aggasztó kórjelek elmúltak, 's a királyi család újból reménységre éledett. Mi okozta ezen csuda változást? Négy napig úta-

zott a' herczegné az ezer báju tengerpart' hosz-
szában, azon országúton, melly Genuától Pisá-
ig tavaszszöldségü rónák, 's virágos vidékek között
viszen, 's ezen gyors utazás alatt új életre éb-
redett hanyatló test- és lélekereje. Az olasz
honi napsugarak, a' bájvidék, az ég' tiszta azur-
kékje, a' háborgó tenger, aztán a' művésznő-
nek mindig éber szelleme, melly magát ezen mű-
híres földön új életre serkentve 's szemeit a' gyö-
nyörű kinézések által fris lángra gyűladni szem-
lélé, az illatos lég, az éghajlatnak 's földnek jó-
tékony hatása, 's végre azon eleyen derült élet-
kedv, melly a' 25ik évkort bélyegzi, ha még e'
felett szív 's lélektulajdonok, születés, szépség,
's dicsőség által egy gazdag jövődre is nagyon
jogosítva — mind ezen körülmények csuda e-
rővel hatottak a' királyi hölgy' szenvedésektől
elcsigázott testére. Újból éledni kezdett. Genuá-
ban már lemondottak volt róla az orvosok, Pi-
sában a' herczegné' állapotja annyira jobbra for-
dult, hogy nyugtató bulletineket adtak ki, 's a-
zokat jó lélekismerettel irták alá, 's a' herczeg-
né királyi anyjának kilencz lapnyi levelet írha-
tott saját kezeivel, a' legfestőibb rajzokkal, fi-
nom elmés észrevételekkel 's ötletekkel, és a'
leggyöngédebb kifejezésekkel teljeset; minden-
ről irt, de egészségéről hallgatott. Nemours her-
czeg' Pisába érkeztek már minden el volt vesze-
ve; a' kór újból erőt vett; a' herczegné körül
búskomor, 's néma alakok mozogtak, 's a' re-
mény' utolsó sugára is elmerülni láttatott a' kö-
zös elcsüggedésbe 's fájdalomba.

A' folyó év' első napján papot kívánt a'
herczegné. Hihető, gyanította közelgő végét i-
szonyu szenvedései miatt. Felette nyugott volt,
röviden végezte gyónását, 's felvette a' szentsé-
geket. Testvére kérdezte, mit írjon Párizsba?
„Semmit egyebet,“ felele ő, „csak nyugtasd meg
szívem' kedveseit,“ 's ezen szavak alatt egy vi-
dám mosoly lebbent el dicsőülő arczatáján.
Ezután néhány pillanatig szunnyadott. Főlébre-
désével rajzónot kért, 's rajzolni akart; „ujja-
im meredtek, fel kell hagynom szándékommal,“
monda ő az ágya mellett álló herczegnek el-
szánt hangulattal. Azután azon nyugott elhata-
rozással, melly a' kiméletet átájjában eltöltja,

kérdé orvosaitól, ha lehet-e még megmaradása
felől reménység. Bátorságához illő feleletet ka-
pott. „Ám legyen!“ monda ő, „köszönet ne-
ked barátom; értelek tégedet, isten velem le-
end.“ A' württembergi herczeg éppen ezen sza-
vak alatt lépven bé, ujját szájára téve így szó-
lott; „hallgatást kívánok, semmit se tudjon Sán-
dor mindezekről.“ Ezen pillanat óta a' halálra
készült. Nemes arczatja, noha a' makacs kór'
gyakori rohanatai által megrongálva, most egy
magasztas szépség' bélyegét öltötte fel. Mintha
egész szelleme szemeibe központosult volna, olly
mennyei fényvel ragyogtak azok. Hangejtése
még ekkor tiszta és szilárd, szelleme tiszta, ké-
pekkel dús, és soha sem volt erőteljesebb. Az ő
halála világi értelemben bajnoki, 's vallásos ér-
telemben istenes, szent halál volt.

Az első és második januar. közötti éjszaka
borzadalmas vala. Álmatlan tölté azt a' herczeg-
né, 's ezen felkiáltásait lehete gyakran hallani:
„Oh melly borzasztó a' halál' viadala! Meg kell
halni, pedig én kimondhatlan boldog voltam!“
Hajnal' hasadtával az utolsó kenetet kívánta, 's
azt bámulandó bátorsággal 's elszánással vette fel.
Ezen pillanat óta nyugott lön, 's maradt utol-
só lehelletéig. „Nem hitte volna senki is,“ így
ír egy jelen volt szemtanu, „hogy a' herczegné
halni készül, csak hangjának 's pillanatának nö-
vekedő lágyságából, azon figyelemből 's szere-
tettel teljes aggodalomból volt az gyanítható,
melylyel a' körülte állók iránt viseltetett.“ Ki-
csin fiát ágyához hozatván, azt többször szorítá
a' leggyöngédebb részvétellel kebeléhez. Utolsó
beszélgetésiben testvérevel, kedves szüléit 's test-
véreit emlegeté, 's egyenként mindeniknek a' leg-
nyájasabb izeneteket küldötte. „Igen is fiatalon
halok meg,“ monda ő mindegyre, „de vannak még
szerencsétlenebbek is nálamnál.“ Estvéli 8 óra-
kor az életnek egy gyenge sugára lebegett még
szemein és ajkain. Szünetéseinek égető tüze már
kialutt volt, 's azon végmosoly, melly dicső-
ülő arczain mintegy gyertya' utolsó lobbanása,
ellebbene, úgy látszott inkább az éghez, mint
a' földhöz tartozott. Egy perczzel később Or-
leáni Mária nem volt többé.

Nagy Ferencz.